

Jaume Funes

Aquest text resumeix les reflexions de tres conferències. Dues d'elles pensades per a les persones adultes (professorat, pares i mares) i una altra per als nois i noies que, a punt d'acabar la seva adolescència, estan cursant primer de batxillerat. A les reflexions pensades per a les persones adultes hi sumaré reflexions pensades per als adolescents, fent una barreja amb la qual invito els grans a intentar pensar com els adolescents (com en realitat pensaven no fa gaires anys, quan eren adolescents).

El conjunt de conferències del cicle té com a marc referencial el títol «En clau de dona». Aquesta, a més, està escrita en «clau d'adolescent». És una invitació a pensar com educar les relacions afectives i sexuals tenint en compte que es tracta d'educar nois i noies adolescents. Són un conjunt de reflexions per poder construir, a l'adolescència, una educació efectiva en la igualtat.

Algunes raons que expliquen part de la ineficàcia

He adoptat aquest punt de vista, més enllà de la meua condició d'*apòstol* dels adolescents i amb quatre llargues dècades de treball en els seus mons, perquè sembla bastant obvi que no acabem d'encertar com educar en la igualtat i la llibertat els adolescents. O, dit d'una altra manera, sembla que no n'hi ha prou d'educar contra el masclisme i en la solidaritat. No queda més remei que preguntar-se per què fracassen, parcialment, els nostres «discursos» políticament correctes però amb poca eficàcia humanitzadora.

Des de fa anys els hem educat en la «solidaritat», però amb molta facilitat exclouen el qui és diferent. Igualment, haver construït una suposada llibertat sexual, llibertat en els comportaments sexuals, no sembla que hagi suprimit les relacions de dominació i de submissió. Per què continua passant? La meua teoria és que comentem tres grans errades:

a. hem oblidat la condició adolescent (els seus mons, les regles educatives, l'estil de la influència adulta, la didàctica elemental, etc.);

b. no hem tingut prou en compte, de manera efectiva i real, les diversitats adolescents (les diversitats

derivades de les desiguals oportunitats socials per ser adolescent d'una o altra manera; la multiplicitat d'adolescències existents i la seva interacció, per imitació, oposició, afirmació, rivalitat);

c. no hem considerat les diverses adolescències femenines i masculines, la multiplicitat de formes de ser adolescent noia o adolescent noi i la necessitat que una i altra s'influenciïn.

Tot, potser, comença renunciant a saber, preguntar-se i decidir

En alguns textos he recordat com, quan col·laborava en una experiència escolar que tracta de tornar a connectar adolescents amb el sistema educatiu, treballava amb un grup de noies de quinze i setze anys en l'estudi de quant d'alcohol havien pres el cap de setmana, a partir d'aplicar el càlcul del percentatge al nombre de combinats beguts. Una de les noies, reticent a relacionar les mates i la diversió, va preguntar per què necessitava saber com fer aquests càlculs. Li vaig suggerir que servia, si més no, per anar de rebaixes o per demanar un crèdit, i va respondre: «és igual, ja ho sabrà el meu xicot».

Part de la reflexió que vull fer té a veure amb preguntes com la d'aquesta noia, que ens descol·loquen. Preguntes o pràctiques vitals que ens hauríem de portar a descobrir que, potser, els nostres discursos han

oblidat que primer cal ajudar a descobrir per què val la pena estudiar, voler saber per què passen les coses, tenir molt clar que si algú altre (xicot o patró) en sap més t'explotarà.

Igualment, haurem de recordar, per exemple, la gelosia oblidada. Bona part d'aquell grup de noies considerava *seu* el seu home i, al seu torn, no tenien cap problema a ser considerades poc menys que propietat seva. Tot i reconèixer que els nois eren infidels i «*picaflors*», *necessitaven ser «romàntiques, dolces i difícils d' enamorar»*..., no rebutjaven vides dependents.

Oblidem la didàctica i la seducció

A vegades, l'oblit de la seva condició adolescent ens porta a errors bàsics de didàctica o de pedagogia. Si la conferència que vaig fer als nois i noies de batxillerat hagués estat una proposta acadèmica més, potser m'haurien escoltat respectuosament, però haurien passat del meu discurs, lluny de la seva realitat vital. Per això, vaig començar descobrint les cartes, aclarint –com hauríem de fer sempre els adults– les meves previsions, explicant des de la primera imatge «de què va el rotllo d'avui».

El títol conté tres propostes de reflexió i debat que havia d'explicar als adolescents: com arribar a ser un mateix, com aprendre a estimar, com construir i

practicar la llibertat. De fet, si no hagués hagut de mantenir les formalitats, el títol de la xerrada podria haver estat aquest: «Com aprendre a fer petons, aconseguir un follami@c, descobrir la llibertat passant-s'ho bé».

Si eduques adolescents, has de deixar clar des del primer moment que no pretens convèncer-los de res sinó seduir-los i seduir-les perquè no renunciïn a cercar les seves respostes. Has de dir la teva, havent provocat prèviament que diguin la seva. Jo vaig començar la xerrada amb ells i elles fent aquestes dues preguntes provocadores: «és atractiu un noi setciències? és sexy la noia del tot excel·lents de la classe?» I, enmig del debat, vaig deixar caure aquesta afirmació: «tranquils nois, les noies són millors que vosaltres en tot».

Aquestes preguntes, més enllà d'obligar-los a pensar, intenten situar l'inici de la reflexió i el debat en una contradicció vital seva. Recull la tensió que experimenten unes i altres, nois i noies, entre l'èxit acadèmic i l'èxit social-sexual. L'afirmació ve a propòsit de com convèncer els nois perquè tinguin adolescències com les de les noies i les noies perquè facin una mica de nois adolescents.

No va ser més que una dinàmica d'aproximació per connectar vida i escola, a la qual inevitablement havien de seguir moltes altres. Però, de cop, els intentava demostrar que el seu descobriment primerenc dels afectes i el sexe estava situat entre allò que els adults considerem important, observem i escoltem i, alhora, els podia suggerir que la classe de ciències que estudia el sistema

nerviós podia començar per descobrir com se senten per dins.

Què pretenem quan fem educació afectiva, sexual en igualtat?

És molt probable que, entre les tasques dels adults, avui, la primera a fer sigui renovar algunes de les nostres pretensions educatives. Suggerixo tenir clares aquestes tres:

1. Cercar com estimular que les noies tinguin adolescències en part similars a les dels nois i que els nois siguin adolescents força semblants a com ho són les noies. La hiperresponsabilització de les noies (que en bona part estimulem els adults) per a no arriscar-se i sortir del previst, les fa més víctimes. La proposta adolescent masculina d'actuar sense descobrir sentiments o raonar facilita que construeixin dominacions.

2. Educar els adolescents perquè no s'autoimposin els estereotips de gènere que ells i elles mateixos creen (seduïts pel mercat, seguint modes, assumint estils de vida, etc.). Ajudar-los a descobrir d'on surten els seus comportaments sexuals, ajudar-los que es relacionin de maneres diferents.

3. Aclarir-nos sobre com ha de ser el jove que voldríem tenir entre nosaltres en acabar l'adolescència.

Com eduquem en l'adolescència perquè arribi a ser-ho. Descobrir com és el o la jove que ells i elles imaginem arribar a ser, quan s'acabi el temps de provatures i experimentacions.

Això mateix, en la versió adolescent de la xerrada, va significar aclarir les pretensions que jo tenia amb ells i elles. *Us vull convèncer d'això:*

a. No existeix cap felicitat darrere la necessitat de dominar una altra persona. No hi ha cap felicitat en la infelicitat d'un altre.

b. No cal acceptar cap imposició de ningú tan sols per intentar que continuï al nostre costat.

c. La sexualitat sempre és diversitat i sempre és llibertat.

d. Potser torna a ser urgent creure i afirmar que tots els éssers humans neixen iguals en dignitat i drets.

Recordem com són els temps adolescents

Si es vol influir educativament en les vides adolescents, és imprescindible tenir en compte alguns paràmetres, alguns determinants educatius inevitables. No resumiré

ara¹ les regles bàsiques de tota educació adolescent, però sí que he de recordar algunes característiques dels seus temps adolescents. No podem oblidar que són:

a. Temps de primeres vegades, de primeres vivències i sentiments, d'intensitats i angoixes desconegudes. Són temps de primer amor i de primeres experiències sexuals. Educar en la sexualitat és educar primeres vegades, tenint en compte la manca de bagatge, l'absència d'itinerari i de planells personalitzats.

b. Temps de descobriment i experimentació. Són exploradors reprimits que s'endinsen en el descobriment de nous mons, envoltats d'adults que no volen les seves aventures, pensant sempre que no prenguin mal. El sexe, l'amor, la identitat sexual, el gènere, estan en el territori dels descobriments i les experimentacions. Educar, també en aquests temes, és educar en la gestió dels riscos (dels atractius, dels desitjos).

c. Temps de sedimentacions. Temps en què el més important és garantir que dels seus descobriments, de les seves experimentacions, de les seves pràctiques en va quedant pòsit. Per això esdevé tan determinant la presència d'adults propers que els permetin el contrast, la valoració. Construeixen sexualitat i esdevé clau

1. Remeto la lectora o lector al resum «Però, com s'educa aquests adolescents?», a Funes, J. *Estima'm quan menys ho mereixi... perquè és quan més ho necessito*. Barcelona: Columna, 2018.

aconseguir que res de les seves noves pràctiques no sigui superficial, no tingui res a veure amb valoracions que els ajudin a ser persones.

d. Temps per posar en crisi les cultures familiars i trencar amb les cultures dominants a la societat o a la «tribu». Les formes d'entendre el món i de donar sentit a les seves existències tenen a veure amb nous estils de vida, canviants formes de ser adolescent, de voler ser jove. No transmetem cultura sexual sinó que ajudem que les seves cultures tinguin determinats ingredients, determinats valors (estimulem, per exemple la construcció de felicitats en companyia d'altres).

e. Temps «escolars». Són adolescents que van a l'escola a practicar les seves adolescències. El que fan a les aules té a veure amb la seva condició adolescent, i aules, passadissos i patis conformen una part del que són com a adolescents. El sexe o les relacions no poden quedar-ne fora i, potser, una part de les nostres dificultats provenen d'abordar poc la sexualitat a l'escola i sempre amb paràmetres acadèmics.

f. Temps virtual. Una part significativa de les seves vides (relacions, identitat, descobriments, etc.) es dona en dimensions digitals, a les xarxes. També bona part de la construcció de la seva identitat sexual, dels descobriments, de les influències de grup, etc. No es pot ser adolescent sense un *smartphone*. No es pot educar la sexualitat o les relacions sense la dimensió digital, virtual, en xarxa.

Resumidament, podríem dir que surten d'un temps que volen deixar enrere. Emprenen un viatge desconegut en una nova etapa vital que ja no definiran els adults, plena de descobriments i necessitada d'eines per saber gestionar-los. La seva adolescència està plena de «primeres vegades», de l'emoció contradictòria d'allò que desconeixen però desitgen que arribi. Són vides permanentment alterades per les primeres experiències. Per l'atractiu contradictori que permanentment senten pel que encara no han fet o no han provat. Per l'angoixa de conèixer el no conegut, fer el no previst, el no permès.

II

CONDICIONANTS QUE ALTEREN
LA NOSTRA PRETENSÍO D'EDUCAR

Fet l'apunt de la renovació d'algunes de les pretensions educatives, repassats els seus temps adolescents, posaré ara el focus de la reflexió en alguns dels múltiples condicionants que alteren la nostra pretensió d'educar per ser, estimar i gestionar els plaers sexuals. Aquests condicionants són múltiples i van des de l'èxit escolar que ja he apuntat al consum de vídeos porno.

De la seducció amb èxit acadèmic a la música trap

El còctel complex de ser brillant acadèmicament i, alhora, popular i seductor entre companys i companyes afecta una part significativa del com volen ser tant els nois com les noies. A més, va per barris i per instituts. Però, renunciar a saber o tenir bones notes per enamorar-se, tenir vides escolars complicades que –a vegades– porten a vides de relació complicades, a viure la relació entre aprendre i passar-s’ho bé com a renúncia o espera, porta a submissions i excessos de responsabilitat. No vull deixar de citar com, en un estudi recent del sociòleg de l’educació François Dubet,² entre les seves deu propostes per canviar l’escola, suggereix (cinquena mesura) «construir la igualtat de sexes».

Si no oblidem que es tracta de nois i noies digitals, virtuals i en xarxa, no té cap sentit, per exemple, obviar que construeixen una part de les seves felicitats, també de relació i sexe, escoltant música. A la xerrada amb els nois i noies adolescents vaig fer una prova per descobrir quants estaven més o menys connectats amb el fenomen musical del trap. Majoritàriament, per exemple, seguien i escoltaven artistes catalans d’aquest moviment com ara Bad Gyal (de la qual invito el lector o

2. Dubet, F. i Duru-Bellat, M. *10 propositions pour changer l'école*. París: Editions du Seuil, 2015.

lectora a escoltar-ne algunes lletres o mirar-ne vídeos que superen el milió de visualitzacions). Vaig fer servir l'exemple d'aquesta cantant del Maresme per evitar l'etiqueta del discurs oficial, segons la qual aquest món musical ens és aliè, es tracta d'una qüestió masclista de música llatina.

Una vegada més, un error adult de qui no mira ni escolta suficientment. Vaig quedar sorprès per la presència significativa d'aquest món trap entre estudiants de batxillerat i que, molts i moltes, es col·locaven en el territori «24/7» (una fórmula que fan servir per dir que l'escolten sempre: 24 hores, 7 dies per setmana). Desconcertat, vaig continuar descobrint, per exemple, que també majoritàriament havien escoltat, escoltaven, cançons com ara «Mayores» (Bad Bunny i altres), en la qual la part més suau del relat diu això: «A mí me gustan más grandes / Que no me quepa en la boca / Los besos que quiera darme / Y que me vuelva loca» (desenes de milions de reproduccions).

De les influencers als vídeos porno

Podríem continuar parlant d'altres influències profundes, de fenòmens com ara les *influencers* o els *youtubers*, de com una part singular de les formes d'actuar i ser, d'actuar per seduir o ser seduïdes, prové d'influències a les quals no hem parat esment. Les adolescents i

joves que triomfen com a *youtubers* proporcionen suggeriments per a decidir quina roba i complements posar-se, com construir la pròpia imatge, com tractar els nois o les noies, etc. Conformen una part dels nous estils de vida, construïts activament i dinàmicament, que no podem obviar. D'ells i elles, dels seus «discursos» absolutament trivials, surt una part de la construcció d'imaginariis sobre com ser i com actuar que tenen molts nois i noies.

Encara trobaríem escoles en les quals es passen diapositives per explicar l'aparell reproductor, masculí o femení. La pregunta que pares i mares d'adolescents s'haurien de fer es com reaccionarien si el fill o la filla expliquen que, a classe, han fet educació sexual a partir de les imatges d'un vídeo porno. Segur que salten infinitat d'alarmes i ràpides protestes, fins i tot denúncies. Però, quants pares es pararan primer a descobrir quina quantitat d'imatges relacionades amb la sexualitat ja havia mirat el seu fill? La realitat ens diu que bona part dels seus imaginariis, quan comencen les seves provatures sexuals, prové de les imatges d'aquests productes i que, alguns, intenten repetir-les com a experiència «normalitzada» i esperable. No podem fer veure que no passa res. No queda més remei que explicar, discutir, contextualitzar (també filtrar i tractar de contenir el fenomen) els films d'adults que miren i seguiran mirant. A casa nostra, una experiència singular feta a Vitòria, «Porno Eskola», va ser ràpidament avortada per les

famílies,³ que de cap manera no volien acceptar aquesta via educativa, negant la realitat dels seus fills i filles.

III

TERRITORIS DE LA SEXUALITAT A REPENSAR

Totes aquestes modificacions de la realitat adolescent (al costat de moltes altres) ens obliguen a revisar, si més no, cinc territoris educatius. Així, proposo que repensem obertament i activament, en clau adolescent: la gestió del propi cos i la pròpia imatge; la multiplicitat d'històries de la sexualitat; els plaers i les felicitats; les identitats; el lloc de les altres persones en la nostra vida.

Velles i noves preocupacions pel cos

Si una bona part de les transformacions adolescents inicials tenen a veure amb la pubertat, una de les funcions educatives és ajudar-los a viure el conjunt d'aquestes transformacions amb el màxim de normalitat possible, ajudar-los a encaixar les peces d'un cos

3. Un resum divulgatiu d'estudis i propostes a altres indrets pot trobar-se a: Gosávez, P.: «Porno "guay" para niños». *El País*, 24 de febrer de 2018.

permanentment desajustat. Però la sexualització externa, les pressions i expectatives socials per ser adolescent sexuat que comença a comportar-se com a tal, afegeixen tensions a les seves pròpies tensions. Com ha de ser el seu cos, com ha de ser la pròpia imatge, com ha de resultar seductor o seductora estan condicionats externament i hem de descobrir com ajudar-los a gestionar aquestes «imposicions».

Sovint n'hi ha prou de deixar caure una paraula tranquil·litzadora quan expressen, més o menys enrabiats, els seus desacords amb el físic. Si més no, cal que no siguin els seus adults els qui es desesperen pel retard o s'espanten per avançaments encara no desitjats. De la mateixa manera, deixar que amb el vestuari o la «deco-ració» personal intentin aparèixer com allò que físicament encara no són però socialment sí.

Un adolescent també és un personatge que es defineix com a «hormones amb poder». El caos hormonal genera alegries, tristors i atabalaments que no es poden abordar des del simple raonament perquè hi posin ordre. El daltabaix biològic del seu món ens pot servir per començar a ajudar-los en la introspecció, en la discriminació d'uns estats d'ànim per a ells i elles significativament nous, entre els quals òbviament hi ha els relacionats amb els plaers i els atractius sexuals, totalment desconeguts. Diríem que les propostes educatives tenen a veure amb com aprenen a gestionar i domesticar les hormones.

Esdevé complex suportar que no tens les corbes de la forma adequada i en el lloc adequat quan la moda de rebaixes és mini (o al contrari) i quan algunes de les teves companyes ja semblen perfectes i seductores models. No queda més remei que repetir en els moments més inversemblants que tot és provisional, que tot canviarà, que la seva pròpia figura (singular i única) no és ni pot ser la d'ara, que els components de la pròpia imatge (de la imatge que projecten de si mateixos, de si mateixes) són bastants més que els que projecta el seu cos.

Tot i la dificultat, l'ajuda ha de tenir a veure amb com descobrir que són quelcom més que un cos, que fins i tot poden ser atractius i atractives. Descobrir i donar importància a altres aspectes de la seva manera personal de ser i actuar.

Una revisió a fons dels components de l'educació sexual

Potser tot comença per tornar a pensar com educar per enamorar-se i, a continuació, educar per saber gestionar els o les follamic@s. Educar per evitar que es perdin bona part dels descobriments, plaers i felicitats de la sexualitat que descobreixen anant directament a una genitalitat imposada. Educar perquè el sexe sense amor no sigui quelcom trivial sense afectes.

Al llibre per a adolescents *Álex no entiendo el mundo*⁴ faig servir aquests textos per estudiar l'enamorament:

«Ho sé. No hauria d'estar esperant la seva trucada. Sé que el que vam tenir és només un rotllo. Que em va dir que em trucaria només per quedar bé, i que no em trucarà encara que li vaig donar el meu número. I jo no tinc el seu. Això significa que no té intenció de tornar a parlar amb mi. Segur. Però així i tot, aquí estic, aquí em quedo, esperant que soni el maleït telèfon d'alguna manera, missatge, trucada, whatsapp, el que sigui!...»

«Enamorar-se és una mena d'experiència global que no es pot definir gaire; ens fa desitjar estar amb l'altra persona, fruir de cada un dels moments en la seva companyia, descobrir-nos l'un a l'altre, trobar vivències i sentiments compartits.»

Entre els joves existeix una categoria de relació que es defineix com a follamic@s. Que sol ser descrita així: «Quedem quan vulguem, cardem perquè volem i gens de compromisos l'endemà, ni al dia següent, ni al següent. Seguirem, a més, sent amics. Sense rancors ni perdre l'amistat».

Enmig d'aquesta aparent dualitat, hem d'ajudar a construir continguts de la sexualitat que no hi afegixin segregació i domini. Insistir a parlar dels nois enamorats

4. Funes, J. *Álex no entiendo el mundo*. Barcelona: Penguin Random House, 2014.

que fan petons i de les noies que s'ho passen bé amb follamic@s d'un dia.

Habitualment jo faig als adolescents (i els la vaig fer a l'alumnat que escoltava la xerrada) aquesta proposta: «No sé si el teu recorregut en la sexualitat passarà per aquí o no. Si la teva primera experiència tindrà sexe i amor o només del primer. En qualsevol cas hauràs de valorar si aquesta experiència t'aporta l'adequada felicitat».

A continuació, suggereixo als nois i noies que considerin tres grans aspectes de la seva sexualitat:

1. No deixis que t'imposin les presses.

Defensa el teu moment, el que arribarà o el que tu, sense atabalar-te, cerques. És molt diferent desitjar aquesta experiència que no que t'empenyin a ella quan no és el teu moment (les teves companyes t'enganyen quan diuen que ja ho han fet amb algú; els teus companys tan sols presumeixen de mascles quan afirmen que ho han fet amb moltes). No et proposo esperar sinó no accelerar-se, no perdre's etapes. No tenen cap ordre, no cal seguir cap seqüència entre els petons i el coit, però en algun moment cal passar per les carícies, prendre's temps per mirar-se, aclarir emocions, descobrir sentiments.

2. No deixis que t'ho simplifiquin.

El sexe no són els genitals, és tot el cos, tots els sentits. Introduir un penis en una vagina només és una part de la sexualitat i no és la de tothom. Explorar el teu cos

i el d'uns altres també consisteix a descobrir el que sentim en moltes parts d'ell. Cada persona segueix els seus recorreguts, però l'important és que no et llevin etapes, no et quedis amb una sexualitat en la qual només serveixen els darrers metres de l'arribada a meta. El coït pot arribar més ràpid o més tard però és només una petita part del que ha d'acabar sent la teva sexualitat.

3. No facis l'egoista.

Quan es tracta de la sexualitat en companyia sempre cal pensar en el que l'altra persona desitja i vol. En la sexualitat pot valer tot si es dona una condició: les dues persones busquen el mateix, comparteixen els seus desitjos i les formes d'obtenir satisfacció. Mai no es pot acceptar una sexualitat sense llibertat compartida de les dues parts. No oblidis que, sovint, una sexualitat basada en el domini de l'altra persona amaga un gran empobriement afectiu i sexual. Es tracta de persones que no han après a relacionar-se de formes més intenses i diverses.

Per acabar, vaig advertir: en algun moment hi hem d'introduir els sentiments. Sexe i amor no van necessàriament junts. Es pot buscar i obtenir l'un i l'altre separatament, encara que m'atreveixo a dir que, excepte en les pures descàrregues instintives, no hi ha sexe sense algunes emocions i sentiments. Tindràs relacions sexuals sense estar enamorat o sense saber si ho estàs. Tindràs etapes d'enamorament i amb prou feines sexe. D'entrada, de la sexualitat només ha de derivar-se plaer

i felicitat. No obstant això, recorda sempre buscar l'acord amb el que l'altra persona desitja i espera, amb el seu plaer i la seva felicitat, prendre nota mental del que va sorgint entre vosaltres.

Moltes vegades, l'educació sexual queda en el buit que crea la permanent proposta adulta d'«esperar» i la urgència adolescent d'haver-ho fet ja. Per omplir-lo, potser ens pot ser útil recordar, revisar, per què es fiquen al llit els adolescents.

Quan dos adolescents es «fiquen al llit» junts solen tenir múltiples raons. És molt probable que siguin bons amics i trobin agradable relacionar-se també amb el cos. De vegades, tan sols busquen una satisfacció sexual diferent o que va més enllà de la masturbació. Amb freqüència, nois o noies (més els primers) busquen lluir, presumir d'haver-ho fet davant els seus amics i amigues. Però també és molt freqüent que experimentin desitjos de tendresa i afecte i considerin que aquesta és una bona manera d'obtenir-los.

Descobrir i gestionar plaers i felicitats

En textos recents⁵ he insistit com, en l'educació dels nois i noies adolescents, oblidem dos aspectes clau: l'educació

5. Vegeu, per exemple Funes, J. *Estima'm quan menys ho mereixi... perquè és quan més ho necessito*. Barcelona: Columna, 2018.

ètica i l'educació per comprendre el món. De l'absència de la primera es deriva la dificultat per gestionar el plaer i la felicitat. De la segona absència sorgeix la manca de raons per respectar l'altre, les noies o el qui és diferent.

Tot adolescent no deixa de ser un personatge que descobreix noves formes de desig, nous i intensos plaers i que ha d'aprendre a gestionar-los. Alhora, viu en un entorn social dominat per un gran individualisme que li repeteix que allò que importa és que s'ho passi d'allò més bé.

Això ens porta a aclarir com eduquem la seqüència vital en la qual afirmem que no es pot viure sense felicitat, que una part de la felicitat està relacionada amb el plaer, i que una part del plaer i la felicitat tenen a veure amb la sexualitat. Per això, part de l'educació està relacionada amb aclarir els «continguts» de la felicitat i qui la defineix i la imposa. Tractem d'ajudar a descobrir que no tota la felicitat és sexe i que, perquè aquest sigui feliç, cal dedicar-s'hi.

Per educar la felicitat (no per posar-hi límits ni per definir que la nostra adulta és la millor), sovint, he suggerit als adolescents que, si volien obtenir satisfacció i alegria de les seves experimentacions i recerques de la felicitat, aquesta havia de tenir, si més no, les característiques següents:

- a. Ser conscient (*te n'has d'assabentar*).
- b. Tenir matisos (*no sempre és a mil*).

- c. Arriba en el seu moment i no cal cercar-la desesperadament (*no s'acaba el món*).
- d. Té diversos components i has de seleccionar (*tot no és alcohol o sexe*).
- e. Ha de ser simpàtica (*no pot estar al costat de la infelicitat*).
- f. Normalment és una qüestió d'amics (*no una obligació de col·legues*).
- g. Obliga a calcular costos i beneficis (*si més no a considerar-ne els resultats*).
- h. Al final, tot hauria d'acabar sota el teu control.

No hi ha sexualitat positiva sense llibertat

La següent part de la reflexió educativa ha d'abordar la llibertat i la felicitat en companyia. Aclarir que mai un o una pot ser, simplement, el plaer d'un altre. Deixar fixat que no hi ha sexualitat positiva sense llibertat.

La síntesi de la reflexió a proporcionar a un adolescent seria aquesta:

En la sexualitat entre dos sempre es tracta de dues persones amb la seva autonomia i la seva manera de ser. Quan, a més, hi ha sentiments pel mig, sempre cal tractar de descobrir què sent l'altra persona i ser capaços d'expressar-li els nostres sentiments. El que no serveix de cap manera i en cap moment són el domini i la gelosia. No podem apropiari-nos de l'altra persona, intentar

que sigui com nosaltres volem i que sigui només per a nosaltres. No dominis, ni et deixis dominar. No pots sentir-te bé pensant que si ets seva ell serà teu (o vice-versa). No. Mai no hi ha felicitat sense llibertat.

Si tan sols parlem de lligar, hi ha una frase que no en té, de matisos: «jo lligo, jo decideixo». I el recorregut d'una nit de festa, sempre, per als uns i els altres pot ser diferent però ha de ser clar:

- no és imprescindible lligar;
- no se surt tan sols per lligar;
- si es lliga és perquè les dues persones implicades volen i arriben fins a on els vingui de gust a ambdues.

En resum, les persones adultes hem de tenir present que:

- Es tracta d'educar per a la felicitat que no té espera i això inclou la disbauxa i el descontrol.
- Es tracta d'educar per a l'amor però això significa, també, descobrir la multiplicitat de conductes de la sexualitat.
- Es tracta de descobrir-se sentint-se profundament enamorat, formant part d'altres vides i, alhora, de practicar la llibertat, rebutjar la possessió de la persona desitjada.
- Avui, resumidament, es tracta d'educar per tenir follamic@s, cercar el príncep blau i controlar la gelosia.

Un apunt sobre les identitats

Com és perfectament conegut, l'adolescència és l'etapa per anar contestant a preguntes i sentiments que tenen a veure amb el «qui soc», «què seré», «què faré amb la meua vida». Torno a repetir que és un temps de descobriments i de provatures, d'assajos, de dubtes fins a anar trobant petites certeses, d'anar aprenent com ser.

Tot i que la qüestió de la identitat és de les més manipulades i simplificades en els discursos socials i polítics, només l'abordaré de manera parcial. Cal recordar que quan s'educa adolescents no hem de facilitar mai seguretats falses que els portin a tancar amb simplificacions les seves angoixes. Ajudar l'adolescent a construir identitats és sempre ajudar-lo a descobrir tenint en compte, si més no, tres dimensions.

Primer de tot ajudar-lo a descobrir que és moltes coses, que en té de moltes identitats (jove, culer, estudiant, un tipus o altre d'home, de dona...), totes elles parcials i complementàries. Ajudar-lo a ser de moltes maneres i que cap condició no sigui l'única que el defineixi. En el tema que ens ocupa, evitar que el sexe o el gènere (determinades maneres de definir-se sexualment) siguin el component central de la seva manera de ser.

Després, cal donar suport per gestionar la inseguretat dels canvis. Educar per tenir identitats que aniran canviant en el temps. Ajudar a descobrir que no

deixaran de ser ells mateixos, elles mateixes, pel fet de descobrir i adaptar-se al llarg de la vida a estils de vida, formes d'entendre el món, maneres de ser parcialment canviants. Una part d'aquests canvis tindrà a veure amb l'aprenentatge dels comportaments sexuals, la consolidació progressiva de les formes de relacionar-se sexualment amb si mateix i amb les altres persones.

Finalment, la identitat en té a veure amb la diversitat, amb construir junts formes compartides de ser. És construïda en la relació, no és concedida. La identitat no pot ser una etiqueta que els altres ens atorguen fent possible (autoritzant-nos a) formar part d'un grup. Respectar el qui no és del mateix gènere no és acceptar el diferent, sinó construir junts identitats definides de nou en què el gènere és un component, però no és ni l'únic ni el que tot ho defineix. Eduquem per a construir-se en la relació i aquestes relacions són amb persones que són diverses, també sexualment, i actuen juntes per definir-se.

Per a un o una adolescent, la seva sexualitat (com a canvi biològic, com a descontrol de funcionament del seu cos, com a apassionant i desconcertant món d'emocions i sentiments) és tot un procés en el qual ha de situar-se, descobrir com s'ubica. Alhora, també és un procés de descobriment de nous estils de relació, de noves formes d'estar al costat d'un altre, de desconegudes maneres de cercar plaer i felicitat junts.

La ideologia social, les ideologies de la relació

Com a darrera part de les meves reflexions destacaré la impossibilitat d'educar els nois tan sols per respectar les noies. Educar per respectar les altres identitats de gènere, els tantejos entre una i altra, o les situacions de transsexualitat, no és possible sense una autèntica educació que té en compte la diversitat, que s'oposa a les desigualtats, però a totes elles, que defensa el dret del company de taula a ser ell i a tenir les mateixes possibilitats de felicitat. Una escola, per exemple, no es coeducadora si no està definida en clau de diversitat i d'inclusió, en la qual les diferents diferències són tingudes en compte.

No cal que aprenguin singularment a respectar les dones o els homosexuals. La igualtat entre dones i homes no es basa en arguments diferents de la igualtat entre tots els éssers humans. A l'escola o a casa, eduquem fent real el principi que tots els éssers humans neixen iguals en dignitat i drets i haurien de tenir similars oportunitats vitals. El que hem de destacar no és l'existència d'arguments diferenciats per al respecte envers un col·lectiu o un altre, sinó fer paleses les altes dosis d'injustícia, marginació o explotació que poden estar patint determinats col·lectius.

Moltes vegades l'origen del menyspreu cap a una noia no és el seu gènere sinó la seva extracció social. Nois o noies de sectors benestants menyspreen una

noia per ser «garrula» i, secundàriament, per ser noia. El menyspreu entre adolescents es basa primer en l'exclusió del que no és dels seus, i aquesta pertinença es basa en estils de vida i desigualtats d'origen social. Aquest menyspreu pot agreujar-se, a més, si es tracta d'una noia. No es pot aprendre la relació i la convivència en positiu de la diversitat sexual sense partir de la diversitat de situacions socials i sense haver deixat clar quin és el lloc de l'altre, de les altres diverses persones, en les nostres vides.

IV

RESPOSTES A LA NOIA QUE CONFIAVA

EN EL SEU XICOT

Potser el lector o lectora, alguna de les persones que m'escoltava en pronunciar aquesta conferència, s'ha quedat amb una moderada preocupació per saber què hauria d'haver contestat a la noia que rebutjava saber res del càlcul del percentatge, de què parlava a l'inici. Quins haurien de ser els components d'un discurs diferent que ella pogués arribar a assumir?

Aquesta va ser la meva proposta de debat al grup de la classe de la noia i als nois i noies de batxillerat que em van escoltar:

Deixar-ho en mans del xicot?

1. En aquesta vida, si no en saps, depens d'un altre que sí que en sap. Per tant, no esdevinguis ignorant davant de cap home, i encara menys en la sexualitat.

2. Ser tu significa que no pots acceptar que un altre et faci sentir un desastre. Accepta, però, que qui estigui amb tu sigui, també, ell mateix.

3. També pots ser en companyia d'un altre, però pacta i construeix la forma conjunta de vida, no ho deixis reduït a un pacte sobre les seves llibertats (una tarda lliure per anar amb els amics).

4. Si estimes has de ser estimada. No hi renunciïs, no canviïs amor per sexe.

5. Si surts de festa has de tenir clar que, si tu lligues, tu decideixes.

6. Buscar el plaer de les pràctiques sexuals és important, però no deixis que siguin com les de molts homes, plenes de precarietat i buidor (tot no pot ser follar).

7. A la teva edat, l'amor i la sexualitat no han d'anar associats a la maternitat. D'una experiència sexual no n'ha de sortir una malaltia. No pots tenir experiències sense protegir-te, tant físicament com emocionalment.